

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

آگهی دفاع از رساله دکتری

رشته: فلسفه و کلام اسلامی

عنوان

چیستی و اعتبار معرفت شناختی تجربه‌ی دینی نزد سهروردی: گزارش، تحلیل، و نقد

دانشجو: مرتضی متوئی

استاد راهنما: دکتر مهدی عظیمی

استاد مشاور: دکتر منصور نصیری

داوران داخلی: دکتر عبدالرسول کشفی

دکتر محمدرضا بیات

داوران خارجی: دکتر میرجواد نعمتی

از دانشگاه تهران

دکتر علیرضا دارابی

از مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

زمان: دوشنبه ۲۲ آبان ۱۴۰۲ ساعت ۱۰

مکان: دانشکده الهیات، سالن دفاع شماره ۱

چکیده

داستان از آنجا آغازید که شیخ قاصّی ما از فضایل معرفتی برخوردار بود. فضیلت کنجکاوِ او را به کوچه‌های تنگ اندیشه‌ها می‌کشاند. او با شجاعت و گشاده‌فکری هم در برابر قلدرانِ آن کوچه‌ها می‌ایستاد هم از آنها می‌آموخت. به‌ناگاهِ اخگری در سقف ماریپیچِ کوچه‌ها بر او ظهور کرد و او تندپیش را گرفت؛ بله، مینوی نوی علمِ حضوری که می‌توانست امور گوناگونی را به سامان آورد. علمِ حضوری بیناب [=طیف]ی از اقسام را پوشش می‌دهد که پدیسار [=آغاز=شروع] آن ادراکِ حسّی‌ست و پایان آن خلعِ بدن. در این میان بسیاری از این اقسامِ عنصری معنوی را در خود دارند و به‌درستی می‌توان آنها را تجربه‌ی دینی نامید. ساختار این اقسام مانند ساختار ادراکِ حسّی است. بنابراین، می‌توان با بهره‌گیری از دو اصلِ بدهت و گواهی برهانی برای ارزش معرفت‌شناختی تجربه‌ی دینی تدارک دید. اما تعارض چه؟ آن نیست مگر در پوسته‌ی زبانِ رازآلود حکما.

بس است که از پس تاریخِ اندیشه‌ها را دیدم، ای سهروردی! اکنون مقابل بنشین و بشنو تا بر تو آشکار گردد که من در تحلیل و استدلال فلسفی از تو نیرومندترم_دست‌کم در مسأله‌ی ارزش معرفت‌شناختی تجربه‌ی دینی. اگر باریک‌پیمایی [=دقت] و فروتنی معرفتی داشته‌ی و البته اگر، نیز، در روزگار من می‌زیستی_می‌دیدید که تعارض‌ها همچنان برجای [=باقی]‌اند، و باز می‌دیدید ناراستی‌هایِ دگر. هم‌هنگام آن فضیلت‌ها تو را به سَهش [=درک]‌های زیر می‌رساند: باید از شاخ و برگ مدعیات دینی کاست، ارزش معرفتی احتمال را به درستی دریافت، انجسام‌گروی را به جایگاه شایسته‌اش بازگرداند، به مدل‌های واقعی‌ای چون تجربه‌های نزدیک به مرگ و تجربه‌های بیرون از بدن توجه کرد، فضیلت‌های معرفتی را به میان آورد، نظام اعتبارسنج را برقرار ساخت، و با حرکت به سوی عدالت دست‌اندازیِ مردان پول و قدرت را کمینه کرد. به این ترتیب، هرچند برهان تجربه‌ی دینی یقین نمی‌آفریند، با توجه به سهش‌های پیشین می‌توان ارزش معرفتی آن را تعیین کرد.

کلیدواژه‌ها: تجربه‌ی دینی، ارزش معرفت‌شناختی، سهروردی، اصل بدهت، اصل گواهی، فضیلت معرفتی، احتمال، نظام اعتبارسنج.